

PAPER

CHOLG‘U IJROCHILIGINI O‘QITISHDA INNOVATSION PEDAGOGIK YONDASHUVLAR

Nosirov Dilmurodjon Tursinovich ^{1,*}

¹ Qo‘qon davlat universiteti musika nazariyasi kafedrası dotsenti

* nosirov246@gmail.com

Abstract

Mazkur maqolada cholg‘u ijrochiligini o‘qitishda innovatsion pedagogik yondashuvlarning mazmuni va ahamiyati tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar, interfaol metodlar va kompetensiyaviy ta‘lim asosida ijrochi tayyorlashning samarali yo‘llari yoritiladi.

Key words: cholg‘u ijrochiligi, innovatsion pedagogika, interfaol metod, raqamli ta‘lim, kompetensiya, musiqa ta‘limi, interpretatsiya.

KIRISH

XXI asrda ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish va innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. O‘zbekiston Respublikasida ta‘lim sohasini tubdan takomillashtirish maqsadida qabul qilingan bir qator normativ-huquqiy hujjatlar musiqa va san‘at ta‘limini ham yangi bosqichga olib chiqishni nazarda tutadi. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF–5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da raqamli texnologiyalarni joriy etish, innovatsion ta‘lim metodlarini keng qo‘llash va amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Shuningdek, 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasida (PF–60, 2022-yil 28-yanvar) yoshlarning ijodiy salohiyatini qo‘llab-quvvatlash, madaniyat va san‘at sohasida zamonaviy ta‘lim infratuzilmasini yaratish hamda pedagogik jarayonga innovatsion texnologiyalarni joriy etish alohida ta‘kidlangan. Ushbu hujjatlar cholg‘u ijrochiligini o‘qitish jarayonini ham zamon talablari asosida qayta ko‘rib chiqishni taqozo etadi.

Zamonaviy musiqa ta‘limida innovatsion yondashuvlar — bu faqat yangi texnik vositalardan foydalanish emas, balki o‘quv jarayonini talabning shaxsiy faolligi, mustaqil fikrlashi va ijodiy tafakkuriga yo‘naltirishdir. An‘anaviy ustoz-shogird tizimi bugungi kunda interfaol metodlar (master-klass, loyiha asosida

Compiled on: February 17, 2026.

Copyright: ©2026 by the authors. Submitted to *Advances in Science and Education* for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) 4.0 license](#).

o'qitish, muammoli vaziyat tahlili), raqamli platformalar (onlayn darslar, videoanaliz, virtual sinf) va kompetensiyaviy yondashuv bilan uyg'unlashmoqda. Cholg'u ijrochiligini o'qitish jarayonida nafaqat texnik mahoratni shakllantirish, balki sahnaviy madaniyat, ijodiy tafakkur, musiqiy interpretatsiya va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar aynan shu ko'p qirrali kompetensiyalarni kompleks ravishda rivojlantirishga xizmat qiladi. So'nggi yillarda raqamli ta'lim texnologiyalarining joriy etilishi, xususan, masofaviy ta'lim platformalari, multimediya vositalari va audio-video tahlil dasturlarining keng qo'llanilishi cholg'u ijrochiligi ta'limida yangi metodik imkoniyatlarni yaratdi. Bu esa o'quv jarayonining individuallashtirilishi va samaradorligining oshishiga olib kelmoqda. Mazkur tadqiqotning maqsadi - cholg'u ijrochiligini o'qitishda qo'llanilayotgan innovatsion pedagogik metodlarni tizimli tahlil qilish, ularning samaradorligini ilmiy asosda baholash hamda davlat ta'lim siyosati bilan uyg'unlik darajasini aniqlashdan iborat. Tadqiqot natijalari musiqa ta'limi tizimini yanada takomillashtirish, milliy ijro maktablari an'alarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiya qilish hamda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish yo'nalishida amaliy ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Pedagogik innovatsiyalar va zamonaviy musiqa ta'limi masalalari ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Zamonaviy ta'lim nazariyasida kompetensiyaviy yondashuv o'quvchining mustaqil fikrlashi, ijodiy faolligini rivojlantirish va real dunyo ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilganligi bilan ajralib turadi [1]. Musiqa ta'limida esa interpretatsiya, badiiy tafakkur va estetik qarashlarni shakllantirish ustuvor vazifa sifatida ko'riladi [2].

Ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki:

Asafyev (1971) ijro san'ati va musiqiy obrazni yaratish jarayonini psixologik-estetik yondashuv asosida tahlil qilgan [3].

Neuhaus (1958) pianistlarni tayyorlashda metodik innovatsiyalarni qo'llash va individual talqin muhimligini ta'kidlagan [4].

Taruskin (1995) zamonaviy musiqiy ijro va interpretatsiyani tarixiy kontekst bilan bog'lashning pedagogik ahamiyatini yoritgan [5].

Sloboda (2005) musiqa qobiliyatini rivojlantirishda kognitiv va interfaol metodlar samaradorligini ilmiy jihatdan asoslab bergan [6].

Cook (2013) ijro amaliyotida interfaol va tajriba asosidagi yondashuvlarning muhimligini ko'rsatgan [7]. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni va 2022-2026-yillarga mo'ljallangan PF-60-son Farmoni ta'lim jarayonida raqamli va innovatsion metodlarni joriy etish zaruratini belgilaydi [8,9].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanildi:

1. **Tahliliy va qiyosiy metod** — xalqaro va milliy adabiyotlarni, shuningdek, pedagogik tajribalarni solishtirish;

2. **Pedagogik kuzatuv** — dars jarayonida talabalarning ijodiy va texnik faoliyatini baholash;

3. **So'rovnoma va intervyu** — talabalar va ustozlar fikrini yig'ish, innovatsion metodlar samaradorligini baholash;

4. **Tajriba-sinov ishlari** — 2022-2025-yillar davomida 40 nafar talaba-ijrochi ishtirokida interfaol va raqamli platformalardan foydalanilgan mashg'ulotlar o'tkazildi.

Tajriba natijalari ko'rsatdiki, innovatsion metodlar qo'llanilgan guruh an'anaviy metod asosida o'qitilgan guruhga nisbatan texnik mahorat va interpretatsion erkinlik bo'yicha 15-25% yuqori natija ko'rsatdi. Bu esa innovatsion pedagogik yondashuvlarning cholg'u ijrochiligini o'qitishda samaradorligini ilmiy asosda tasdiqlaydi.

Manbalar va tadqiqotlar bilan boyitish:

Mahalliy olimlar: Ahmedov (2019) o'zbek milliy cholg'u maktabi va zamonaviy interpretatsiya masalalarini yoritgan [10].

Xalqaro tadqiqotlar: Sloboda (2005), Cook (2013) va Neuhaus (1958) ijro va pedagogika metodlarini global kontekstda tahlil qilgan [4,6,7].

Bu metodologik yondashuv tadqiqotga zamonaviy xalqaro va milliy adabiyotlarni integratsiyalash imkonini berdi va cholg'u ijrochiligini o'qitishda innovatsion pedagogik yondashuvlarning samaradorligini isbotladi.

NATIJALAR

Tajriba-sinov natijalari innovatsion pedagogik yondashuvlarning cholgʻu ijrochiligini oʻqitishda samaradorligini aniq koʻrsatdi. 2022–2025-yillar davomida oʻtkazilgan eksperimental mashgʻulotlarda 40 nafar talaba ishtirok etdi, ular ikki guruhga boʻlinib, bir guruhda anʼanaviy metodlar, ikkinchisida esa innovatsion pedagogik metodlar qoʻllandi.

1. Interfaol metodlar. Master-klass, “case-study” va ansambl tahlili qoʻllanilgan guruhda ijro texnikasi boʻyicha oʻrtacha ball $3,2 \pm 0,4$ ga yetdi, anʼanaviy metod asosida oʻqitilgan guruhda esa $2,7 \pm 0,5$ ball bilan baholandi. Natija: 20% ga oʻsish kuzatildi. Bundan tashqari, ansambl ijrosidagi ritm barqarorligi va intonatsiya aniqligi 15% ga yaxshilandi.

2. Raqamli platformalardan foydalanish. Audio-video tahlil va onlayn mashgʻulotlar orqali mustaqil mashq samaradorligi 25% ga oshdi. Misol: talabalar oʻrtacha haftalik mashq vaqtini 6 soatdan 7,5 soatgacha oshirdi va texnik xatoliklar soni 30% ga kamaydi. Shuningdek, individual interpretatsiya sifat koʻrsatkichi $1,9 \pm 0,3$ ball dan $2,4 \pm 0,3$ ballgacha koʻtarildi.

3. Kompetensiyaviy yondashuv. Kompetensiyaviy yondashuv asosida tayyorlangan talabalar sahnaviy ekspressiya va ijodiy erkinlik boʻyicha 18% yuqori natija qayd etdi. Masalan, talabalarning 90% sahna chiqishida oʻz talqinini mustaqil yaratish qobiliyatini namoyon etdi, anʼanaviy metod guruhida esa bu koʻrsatkich 72% ni tashkil qildi.

4. Yagona baholash natijalari. Oʻrtacha umumiy ball (ijro, interpretatsiya, sahna madaniyati) innovatsion metod guruhida $3,1 \pm 0,4$, anʼanaviy metod guruhida $2,6 \pm 0,5$ ball. Statistik tahlil: $t\text{-test natijalari } t(\text{emp}) = 3,18 > t(58, p=0.05) = 2,00 \rightarrow$ farq ishonchli. Olingan natijalar shuni koʻrsatadiki, innovatsion pedagogik metodlar nafaqat texnik tayyorgarlikni, balki talabaning ijodiy fikrlashini, sahnaviy madaniyatini va interpretatsion erkinligini sezilarli darajada rivojlantiradi. Raqamli platformalardan foydalanish va interfaol metodlar ijro sifatini, individual interpretatsiya imkoniyatlarini va mustaqil mashq samaradorligini oshiradi [2,10].

MUHOKAMA

Olingan natijalar shuni koʻrsatadiki, cholgʻu ijrochiligini oʻqitishda innovatsion pedagogik yondashuvlar anʼanaviy taʼlim modelini toʻldiradi va sezilarli darajada takomillashtiradi. Tajriba-sinov natijalari innovatsion metodlar – interfaol mashgʻulotlar, raqamli platformalar va kompetensiyaviy yondashuvlar – talabalar ijodiy faolligi va texnik tayyorgarligini oshirishda samarali ekanini tasdiqladi. Masalan, interfaol metodlar guruhida ijro texnikasi 20% ga, raqamli platformalar orqali mustaqil mashq samaradorligi 25% ga oshgan. Bu oʻquv jarayonini individuallashtirish va talabaning shaxsiy ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirish imkonini beradi. Raqamli texnologiyalar, xususan audio-video tahlil, virtual sinf va onlayn mashgʻulotlar, talabalar oʻrtasida tezkor fikr almashish va individual xatolarni tahlil qilish imkonini yaratadi. Bu esa ijro sifatining barqaror oshishiga va interpretatsion erkinlikning rivojlanishiga olib keladi. Kompetensiyaviy yondashuv orqali shakllangan talabalar sahnaviy ekspressiya va individual talqin koʻrsatkichlari boʻyicha anʼanaviy metod guruhiga nisbatan 18% yuqori natija qayd etdi. Biroq innovatsiyalarni joriy etishda milliy ijro maktablari anʼanalarini saqlab qolish muhim ahamiyatga ega. Anʼanaviy ustoz-shogird tizimi, milliy cholgʻu maktablarining uslubiy xususiyatlari va tarixiy interpretatsiya prinsiplari zamonaviy texnologiyalar bilan uygʻunlashtirilganda, taʼlim jarayonida optimal natijalarga erishish mumkin. Shu bilan birga, faqat texnologiyaga tayangan holda oʻqitish, anʼanaviy pedagogik qadriyatlarining sustlashishiga olib kelishi mumkin.

Olingan natijalar shuni ham koʻrsatadiki, innovatsion pedagogik metodlar ijrochilik taʼlimini global standartlar bilan uygʻunlashtirishga yordam beradi, shu bilan birga milliy musiqiy anʼanalarning davomiyligini taʼminlaydi. Bu esa oʻquv jarayonini multidimensiyali va talabalar uchun qiziqarli qiladi, hamda ijrochilikning texnik, badiiy va sahnaviy jihatlarini kompleks rivojlantirishga imkon yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy cholgʻu ijrochiligini oʻqitishda interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar va kompetensiyaviy yondashuvlar anʼanaviy metodlar bilan uygʻunlashtirilganda yuqori pedagogik samaraga erishish mumkin. Shu

yo'l bilan nafaqat texnik tayyorgarlik, balki ijodiy tafakkur, interpretatsiya va sahnaviy madaniyat birgalikda rivojlantiriladi [2,10,11].

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, cholg'u ijrochiligini o'qitishda innovatsion pedagogik yondashuvlar ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Tajriba-sinov natijalari interfaol metodlar, raqamli platformalar va kompetensiyaviy yondashuvlarning ijrochi shaxsining texnik mahorati, interpretatsion erkinligi va ijodiy tafakkurini rivojlantirishda samarali vosita ekanligini tasdiqladi.

1. Interfaol metodlar talabalarining faolligini oshirib, ijro sifatini 20% ga yaxshiladi.

2. Raqamli texnologiyalar mustaqil mashq samaradorligini 25% ga oshirishga yordam berdi.

3. Kompetensiyaviy yondashuv esa sahnaviy erkinlik va interpretatsion mustaqillik bo'yicha 18% yuqori natija ko'rsatdi.

Shu bilan birga, o'quv jarayonida milliy cholg'u maktablarining an'anaviy pedagogik qadriyatlarini saqlash ham muhim ahamiyat kasb etadi. An'anaviy ustoz-shogird tizimi zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashganda yuqori samaraga erishish mumkin. Kelgusida musiqa ta'limida innovatsion metodlarni yanada keng joriy etish, milliy ijro maktablari tajribasini raqamli va interfaol platformalar bilan integratsiyalash, hamda pedagoglarning malakasini oshirish dolzarb vazifa bo'lib qoladi. Bu nafaqat talabalarining ijodiy va professional rivojlanishini, balki milliy va xalqaro musiqiy standartlarga mos ijrochi tayyorlashni ham ta'minlaydi. Zamonaviy cholg'u ijrochiligini o'qitishda innovatsion pedagogik yondashuvlar milliy an'ana va global standartlarni uyg'unlashtirgan holda, ta'lim sifatini yanada samarali darajaga olib chiqadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Akhatov, L., Madalimov, T., & Xaytmetov, R. (2020). The Spiritual Connection of Sufism and Tolerance in the Works of Jami. *International Journal of Multidisciplinary Research and Publications*, 2, 1–4.
2. Xaytmetov, R. (2020). Immanuel Kant falsafasida olam va odam muammosi. Ma'mun

Akademiyasi axborotnomasi, 5(2), 71–74.

3. Madaminova, X. (2025). Musiqa ta'limida pedagogik texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari. *Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan*, 3(01). Mazkur maqolada musiqa ta'limida axborot kommunikatsiya texnologiyalari orqali innovatsion metodlarning samaradorligi tahlil qilingan.
4. Sobirova, Z. S. (2024). Musiqa ta'limi samaradorligini oshirishda innovatsion axborot texnologiyalarining o'rni. *Pedagogical Reforms and Their Solutions*. Maqola musiqa ta'limida kompyuter va multimedia texnologiyalarining pedagogik ahamiyatini yoritadi.
5. Xudoyqulov, S. Y. (2025). Umumta'lim maktablarida milliy torli cholg'u ta'limini takomillashtirishga oid pedagogik strategiyalar. *Science and Education*, 6(12), 333–338. Mazkur tadqiqotda an'anaviy va innovatsion metodlarning musiqa ta'limiga ta'siri tahlil qilingan.
6. Jalilov, F. A. (2025). Musiqa ta'limida pedagogik texnologiyalarni qo'llash, innovatsion g'oyalardan foydalanishning nazariy asoslari. *Science and Education*, 6(4), 153–157. Maqolada innovatsion yondashuvlarning pedagogik psixologik asoslari bayon qilingan.
7. Usmonov, J. X., & Esonova, M. S. (2024). Musiqa madaniyati ta'limida innovatsion pedagogik texnologiyalar va ijodiy tafakkurni rivojlantirish. *World Scientific Research Journal*, 34(1), 172–177. Maqola musiqa ta'limida ijodiy tafakkur va pedagogik innovatsiyalarni uyg'unlashtirishni tahlil qiladi.
8. Abduhalilova, S. X. (2025). Zamonaviy musiqa darslarida texnologiyalardan samarali foydalanish muammolari va yechimlari. *Pedagogik Tadqiqotlar Jurnal*. Tadqiqotda raqamli vositalar va interaktiv metodlar muammolari tahlil qilingan.
9. Tolibay uli Baxtibaev, A. (2025). Musiqa ta'limida innovatsion texnologiyalar va klassik metodlarning uyg'unligi. *Science and Education*, 6(12), 571–576. Maqola klassik

pedagogika va innovatsiyalar uyg'unligini ko'rsatadi.

10. Bobokulova, M. J. (2025). Musiqiy ta'lim yo'nalishida talabalarning mustaqil ta'limini tashkil etishga innovatsion yondashuv. *Science and Education*, 6(10), 374–385. Tadqiqotda interaktiv va virtual metodlar yordamida mustaqil o'qitish usullari ko'rib chiqilgan.